

Jahrhundert adlı eserinde İhvân-ı Safâ'yı Darwin'in habercisi kabul ederken Eilhard Wiedemann, Câhiz'i örnek göstermektedir. Yine evrim teorisine ilgi duyan yazarlar Fârâbî'den İbn Sînâ'ya, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'den Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye kadar birçok filozof ve sûfinin Darwin'in öncüleri kabul edilebileceğini düşünmüşlerdir. Ancak bunların Yeni Eflâtunculuk'a dayanan sudûr nazariyesinden hareketle oluşturdukları varlık mertebelerini veya insan ruhunun Tanrı'ya ulaşınca ya kadarki süreçte yaşadığı mânevî ve ahlâkî kemali ifade etmek üzere ileri sürdükleri devriye nazariyelerinin yaratıcıya karşı çıkan günümüzün evrim teorisine bağdaştırılması mümkün değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, IV, 24-26, 68-71, 73-74; VI, 133-134; VII, 77; C. Darwin, *The Descent of Man and Selection in the Relation to Sex*, Princeton 1981; a.m.f., *On the Origin of Species*, Cambridge 2000; A. Weismann, *Essays upon Heredity and Kindred Biological Problems*, Oxford 1889, s. 81, 166-170; H. de Vries, *Die Mutationstheorie*, Amsterdam 1901; Sarton, *Introduction*, III, 1640; Ömer Nasuhi Bilmen, *Muvazah İlm-i Kelâm*, İstanbul 1959, s. 38-39, 145-146; M. Ahmed Bâşümeyyil, *el-İslâm ve nazariyyetü Dârvîn*, Kahire 1384/1964; Cemil Salîbâ, *el-Mu'cemü'l-felsefi*, Beyrut 1982, I, 295, 556; Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1984, s. 64-65; Süleyman Hayri Bolay, *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, Ankara 1996, s. 136-138; M. J. Behe, *Darwin'in Kara Kutusu: Evrim Teorisine Karşı Biyokimyasal Zafer* (trc. Burcu Çekmece), İstanbul 1998, s. 14-25; Mehmet Bayraktar, *İslâm'da Evrimci Yaratılış Teorisi*, Ankara 2002, s. 122-155; L. A. Witham, *Where Darwin Meets the Bible: Creationists and Evolutionists in America*, Oxford 2002; A. C. Roman, *Bilim Tarihi* (trc. Ekmeleddin İhsanoğlu – Feza Günergun), Ankara 2003, s. 73; Teoman Durallı, "Canlılar Bilimi ve Evrim Sorununun Teşrihi", *Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay Armağan Kitabı*, Ankara 2005, s. 179-191; Atilla Doğan, *Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm*, İstanbul 2006; B. Forrest, *Understanding the Intelligent Design Creationist Movement*, Washington 2007, s. 7; M. J. S. Hodge, *Before and After Darwin: Origines, Species, Cosmogonies and Ontologies*, London 2008; Caner Taslaman, *Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı*, İstanbul 2009; Hüsâm Muhyiddin el-Âlûsî, "Nazariyyetü't-tetavvür fi itârihe't-târîhi ve'n-naqdî: Dirâse min vicheti nazarin felsefiyye", *Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb ve't-terbiye*, sy. 3-4, Küveyt 1973, s. 315-328; E. Wiedemann, "Darwinistisches bei Gâhiz", *Sitzungsberichte der physikalisch-medizinischen Sozietät zu Erlangen*, XLVII, Erlangen 1915, s. 47; Muhammed Hamîdullah, "el-Meşâdirü'l-İslâmiyye li-Darvîn fi nazariyyetihî 'an aşli'l-envâf ve't-tavvür", *ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye*, XVI/4, İslâmâbâd 1981, s. 34-58; Mehmet Ö. Alkan, "Osmanlı'da Darwinizm ve Evrim Kuramlarına İlgili Üzerine", *Toplumsal Tarih*, sy. 187, İstanbul 2009, s. 20-27.

MEHMET BAYRAKDAR

TEKÂSÜR SÜRESİ

(سورة التكاثر)

﴿ Kur'ân-ı Kerim'in yüz ikinci sûresi. ﴾

Adını ilk âyette geçen **tekâsür** (nüfus çokluğu, servet ve şerefle övünme) kelimesinden alır. Bazı mushafarla Buhârî ("Tefsîr", 102) ve Tirmizî'de ("Tefsîr", 102) Sûretü Elhâküm(ü't-tekâsür) şeklinde kaydedilmiş, ashabın bu sûreyi el-Makbüre / el-Makbere diye adlandırdığı rivayet edilmiştir (Âlûsî, XXX, 626; M. Tâhir İbn Âşûr, XXX, 455). Sûrenin Mekki veya Medeni olduğu hususu nüzül sebebiyle ilişkilendirilmektedir. Âlimlerin çoğunluğuna göre sûre Kureyş kabilesine bağlı Abdümenâf ile Sehm kollarının, Mekke'de yaşayan mensupları ve ölüleriyle övünmeleri üzerine nâzil olmuştur. Diğer bazı âlimlere göre ise olay Medine'de ensarın iki grubu arasında cereyan etmiştir. İbn Âşûr'un da belirttiği gibi (*et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXX, 456) sûrenin üslûbu ve bir anlamda suçlayıcı muhtevası muhataplarının müslümanlar değil müşrikler olduğunu göstermektedir. Sûre sekiz âyet olup fâsılası "ر، م، ن" harfleridir.

Nübüvvetin ilk dönemlerinde indiği anlaşılan Tekâsür sûresinde dünyanın geçiciliğine vurgu yapılır, insanların, gelmesi yakın olan âhirette dünyada kendilerine verilen nimet ve imkânlardan sorumlu tutulacağı haber verilir. Sûrenin ilk iki âyetinde ebedî hayatı hesaba katmayan insanın dünyada övünebileceği imkânlara ve özellikle bunların çokluğuna yönelik hırslına işaret edilmektedir. Müfessirler, bazı hadis rivayetlerine dayanarak bu övünç vasıtalarını servet ve nüfus çokluğuyla yorumlamıştır; öyle ki müşrikler geçmiş atalarını bile hesaba katmışlardır. Nitekim başka bir âyette varlıklı ve şımarık kişilerin servetlerinin ve evlâtlarının çokluğuyla övünüp azaba mâruz kalmayacaklarını ileri sürdükleri haber verilir (Sebe' 34/34-

35). Sûrenin üçüncü ve dördüncü âyetleri aynı lafzın tekrardan oluşmuş pekiştirmeli bir ifade olup müşriklerin asıl gerçeğe, uzak olmayan bir zaman içinde vâkıf olacakları belirtilir; bundan maksat ölüm ve âhîret merhalelerinin ilkini teşkil eden kabir hayatıdır. Âlimler bu beyandan kabir azabının varlığı sonucunu çıkarmıştır.

Sûrenin beşinci ve altıncı âyetlerinde inkârcılara tekrar hitap edilerek kendilerinden, neticede âhîret âlemine intikal edeceklerini ve küfürlerinden dönmelikleri takdirde cehennemle karşılaşacaklarını kesin şekilde bilip kavramaları istenir ve bu sayede bâtil yoldan vazgeçmelerinin mümkün olduğuna işaret edilir. Sûrenin son iki âyetinde Allah'ın varlığını ve birliğini inkâr edenlerin âhirette alev alev tutuşan cehenneme girecekleri ve dünya hayatında yararlandıkları nimetlerden kesinlikle hesaba çekilecekleri ifade edilir. Müfessirler sözü edilen nimetler konusunda sağlık ve güven içinde yaşama, görme ve işitme duyularına sahip bulunma, yiyecek ve içeceklerle ulaşabilme gibi yorumlar yapmışsa da Taberî'nin de kaydettiği gibi (*Câmi'u'l-be-yân*, XXX, 370) herhangi bir ayırım yapmadan Allah'ın insana lutfettiği bütün nimetler bu kapsamda yer alır.

"Allah, Elhâkümü't-tekâsür'ü okuyan kimseyi dünya hayatında kendisine verdiği nimetlerden âhirette hesaba çekmeyecek, ayrıca ona 1000 âyet okumuş kadar sevap verecektir" meâlindeki hadisin (Zemahşerî, VI, 426; Beyzâvî, IV, 447) ilk kısmının mevzû olduğu, ikinci kısmı için destekleyici rivayetlerin bulunduğu kaydedilmiştir (Muhammed et-Trablusî, II, 728).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kşr" md.; Taberî, *Câmi'u'l-be-yân* (nşr. Sidkî Cemil el-Attâr), Beyrut 1415/1995, XXX, 362-370; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl* (nşr. Eymen Sâlih Şa'bân), Kahire 1424/2003, s. 370; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Riyad 1418/1998, VI, 426; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl*, Beyrut 1410/1990, IV, 447; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* (nşr. Yûsuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed), Dimaşk 1421/2000, II, 134; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedidi'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-vâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408/1987, II, 728; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî* (nşr. M. Ahmed el-Emed – Ömer Abdüsselâm es-Selâmî), Beyrut 1421/2000, XXX, 626-632; Ca'fer Şerefeddin, *el-Mevsû'atü'l-Kur'âniyye haşâ'îşü's-süver*, Beyrut 1420/1999, XII, 143-153; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Beyrut 1421/2000, XXX, 445-462; M. Cuypers, "Structures rhétoriques des sourates 99 à 104", *Isl.*, XXXIII (1999), s. 45-47; Mahbûbe Müezzîn, "Sûre-i Tekâsür", *DMT*, IX, 417; Saïd Adâlet Nejâd, "Tekâsür", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1383/2004, VIII, 1; Mehdî Mutî, "Tekâsür", *DMBİ*, XVI, 82-83.

İDRİS ŞENGÜL

Tekâsür sûresi

